

заједничко и потпуно независно. Ово начело заједнице игра важну улогу као значајна чињеница и у развоју највише државне власти.

Кад се позније поједине породице до веће власти узнесоше, а племенски строј замењен би породицама ужега круга, беше по све природно да су те породице са већом влашћу присвајале све веће и веће делове од оне негдашње племенске имовине, угнездивши се на место и у права негдашњег племена. Ова су имања за тим, као дедовина, била неприкосновена својина појединих породица, чије неограничено имовно право беше основано баш на овој дедовини и на оној од памтивека уживаној независности. Така добра беху баштина. Већ је овај, по све вероватан развој, по себи условљавао ослобођење баштина од свију терета, јер се оно суверенство, што су ова племена негда у сваком обзиру уживала, и које су силније породице, као њихови наследници, себи присвајале, у позније доба, са развојем државног живота, односило само још на имовне одношаје, Баштинска добра беху заиста слободна од сваког терета, како од работе, тако и од порезе. За сву ову државину своју властеоство је имало ту једину дужност, да војује, а то је у оно доба, бар за властелу, било пре право него дужност.

Природна последица ове потпуне и неограничене државине беше, да су села, становници, цркве па и свештеници постали, тако рећи, саставни делови оних баштинских добара и с њима мењади господаре. Поред ових силнијих породица, које су своју имовину непрестано увећавале, нису ни оне мање важне племенске породице одмах, или бар нису све изгубиле своју имовину. Оне су, да богме, по мало осиромашиле и дошле у неку зависност према одличнијим породицама, па најпосле су уврћене у ред неплемића, који се називаху неропси. Ако су међутим сачувале ма који део своје дедовине, тај су део могли као својину и задржавати. И заиста дознајемо, да је баштинско добро могао сваки држати, владалац као и властела, свештенство, манастири, цркве па и сами неплемићи, но ови, да богме, тек под извесним условима. Поред тога што се баштина наслеђивала, налазимо владалачко даровање (донација) као други начин, којим се долазило до баштина. Право даровања постало је у Срба променом старинског поретка. Знамо, да се у старије доба и сама владавина сматрала као заједничка својина владалачке породице. Тако поимање наравно да је доцније изазвало ту мисао, да као што је права дедовина свакад остада својина владалачке породице, коју међу собом делише поједини чланови, (као што је то на пример бивало под Немањинима са Зетом), да је тако била и држава, или бар њезине земље, својина фактичног владоца, којом је слободно располагао. Тако разумевање није ограничавало потпуну приватну државину баштинских добара; али је оно дало владоцу право, да даровањем створи такве баштинске државине, било то из својих или из оних добара, што су од властеле конфискована, или другим неким путем повраћена круни (управо владоцу), било пак најпосле, да су владоци такве баштице стварали из оног државног (управо владалачког) приватног имања, које су доцније задобили у освојеним областима. И овим се правом служише српски владоци често и увеликој мери, а нарочито онда, кад хтедоше да награде у рату стечене заслуге, или да узвисе сјај цркве.

Сад се истиче питање, да ли су власници својим баштинама слободно располагали, да ли су их могли продати или поклонити? Одговор на то питање нити је лак, нити прост. Из оног горе изложеног права о неограниченој државини истицало би и право слободног располагања. И заиста сведочи један Душанов закон, а сведоче и ранија даровна писма, да су властела, па још и